

Мр Бојан С. Радош

Интерна ревизија у условима економске кризе

На тему светске економске кризе, економисти често истичу да је нуклеус кризе настао на америчком тржишту хипотекарних кредита. Међутим, они прећуткују или не знају да су запослени у банкама које су давале те кредите, као и запослени у разним ревизорским и рејтинг кућама често обманивали потенцијалне кориснике тих кредита, убеђивали их да они могу њих отплаћивати, иако су знали да то неће бити могуће. Дакле, због неморала запослених у банкама и рејтинг кућама, дошло је до тзв. хипотекарне кризе. До ње је дошло и због све веће неправде у расподели прихода оствареним динамичним привредним активностима која се испољавају у симболичном или никаквом расту доходака огромног процента запослених и, истовремено, енормном расту прихода менаџера и власника капитала. На овом месту пожемо изнети принцип који је примењиван, а то је продај да би се продало без обзира да ли пласман може да се отплати.

Током 2009 године, ММФ је изнео суморну процену негативних ефеката глобалне економске кризе у тој години. Стручњаци ове институције процењују да ће се светски БДП у овој години смањити за 1,3%, што је највећи пад од завршетка Другог светског рата. Они процењују да ће БДП у Јапану бити смањен за 6,2% у Немачкој за 5,6%, Италији 4,4%, В. Британији 4,1%, у Француској 3%, у еврозони 4,2%, у САД за 2,8%. Они констатују да је глобална економија у тешкој рецесији изазваној финансијском кризом и акутним губитком пословног поверења. Они предвиђају да ће последица тешке економске кризе бити и масовно бежање инвеститора из земаља у развоју, да ће доћи до драматичног скока незапослености и да ће се светска трговина смањити за 11%. Извршни директор те институције констатује да ће „2009. година бити ужасна за текући глобални финансијско-економски поредак, са благо назначеним опоравком негде током 2010. године, када би раст светског бруто домаћег производа требало да износи 1,9%“. Ако се има у виду да је ММФ само пре неколико месеци (за свет у целини) за 2009. годину прогнозирао привредни раст од 3,9%, поставља се питање да ли се може веровати његовој процени да ће у идућој години доћи до благог опоравка светске привреде.

На овом месту, желимо отворено да поставимо питање, да ли су успостављени адекватни механизми за оцену ризика пословања организација. Исто тако, да ли су постојећи системи били способни да реагују

на девијације на тржишту и у самим организацијама како би се спречила економска криза.

Да ли су интерни ревизори у складу са међународним стандардима најбоље праксе на одговарајући начин проценили систем управљања ризицима у својим организацијама.

Треба нагласити, према Стандарду 2100 – Природа посла, као и Стандарду уверавања (по старом ПС 2110.A1) 2120-1 – Процењивање адекватности процеса управљања ризицима, интерна ревизија треба да оцени адекватност Система управљања ризицима. Ове активности се посебно односе на уверавање да је Руководство организације усвојило осам елемената које COSO ERM оквир налаже за управљање ризицима. Посебно се наглашава питање да ли постоји организациони део, процес, активност која није адресирана на постојање ризика и појаву материјално значајних пропуста који могу сатим тиме угрозити интегритет финансијских информација, имовину организације, ефикасност и ефективност пословања, као и усаглашеност пословања организације са усвојеним законским оквиром.

Марта 2009 године одржан је састанак Руководилаца Интерне ревизије компанија које се налазе на листама Fortune 100 и Fortune 250. Кроз дискусију констатовано је да економска криза има утицај на целокупну економију и пословање компанија. Посматрано кроз призму пословања самих компанија, чак 56 % учесника са листе Fortune 100 констатовало је да имају адекватан систем за управљањ ризицима, нешто мање од четвртине присутних је остало неутрално у својем изјашњавању, док је 17 % се изјаснило да њихов систем управљања ризицима треба да се унапреди. Током дискусија чуле су се различита мишљења која указују на постојање добро позиционираног ERM система али да исти доста споро реагује на уочене девијације. Са друге стране чули су се коментари да је овај систем доста бирократизован, што га успорава и онемогућава да брзо реагује. Опет други су нагласили значај екстерних и интерних елемената који имају снажан утицај на организацију које је тешко предвидети и повезати са пословањем компаније.

Институт Интерних Ревизора објавио је истраживање под називом The Global Economic Crisis: Implication for Internal Audit - Europe, date 5/1/2009 где је постављено 14 питања за интерне ревизоре. Из овог истраживања издвајамо напомену која се односе на утицај економске кризе на приходе организације.

ПИТАЊЕ БР.1.

Генерално, како бисте оценили утицај светске економске кризе на вашу организацију (текућа фискална година у поређењу са претходном годином).

(Учесници могу одабрати само један одговор)

Редни број	Одговор	Фреквенција	Укупно
1	Мали, или без утицаја	21,70%	103
2	Средњи - умањење прихода/профит испод 20%	37,90%	180
3	Изражен - умањење прихода/профит у распону од 20 - 50%	28,00%	133
4	Велики - умањење прихода/профит више од 50%	10,70%	51
TOTAL			467

Оно што се намеће као обавеза Руководилаца Интерне ревизије јесте дијалог са Руководством организације у погледу следећег: Да ли имамо одговарајући систем вредности у организацији?, културу пословања? и политике?. Поред наведеног треба да се поново размотре питања која се односе на то да ли смо добро извршили на адекватан начин процену ризика, да ли је њихов ниво значајности правилно утврђен и да ли су исти у складу са циљевима организације. Исто тако питања која се отварају везана су за то да ли имамо одговарајуће механизме надзора ризика.

Савремени услови пословања који диктирају обавезу унапређивања система управљања ризицима као својеврстан императив, иницира да интерни ревизори морају ближе да сарађују са Руководством организације као и Одбором за ревизију и да усагласе мишљења да ли је пословање угрожено ризицима који могу имати материјалан утицај по организацију.

У том погледу главни фокус интерних ревизора мора бити усмерен ка уверавању да су сви процеси у вези са системом управљања ризицима, као и то да ли сви запослени разумеју исти процес, односно систем одговорности за све активности које су дефинисане делокругом рада.

Шта интерни ревизори могу да учине

У том контексту, интерни ревизори треба да предузму активности које по свом садржају треба да органима управљања у организацији ставе до знања да се циљеви пословања морају дефинисати према јасно дефинисаном, стратешком оквиру управљања ризицима пословања. У том погледу, активности које се намећу испред интерне ревизије су следеће:

- Унапређивање у квалитету, учесталости и извештавању на тему адекватности система управљања ризицима у организацији,
- Иницирању дијалога у вези са управљањем ризицима организације, који треба да укључи већи број људских ресурса којима располаже организација,
- Систему управљања ризицима дати велики значај као једне од најзначајнијих компоненти у стратегијском управљању организацијом,
- Обезбедити да интерни ревизори буду на адекватан начин обучени на тему управљања ризицима, као и практичним саветима који се односе на адекватност управљања ризицима организације,
- Организације које своје пословање нису базирале на управљању ризицима треба да успоставе механизме управљања циљевима организације на бази ризика. Исто тако, приликом дефинисања оквира за управљање ризицима треба се руководити COSO ERM оквиром, да су пословни циљеви постављени тако да су сви ризици према постављеним циљевима јасно дефинисани. Поред наведеног треба јасно дефинисати контролне тачке које треба пратити на њихову инхеренту варијабилност,
- Размотрити годишњи план ревизије, поставити питање – да ли су извршене све анализе и консултације на тему управљања ризицима пословања организације,
- Дефинисати механизам праћења и утврђивања циљева и захтева власника капитала у вези са управљањем ризицима пословања. Обезбедити адекватан тренинг власника капитала у вези са управљањем ризицима, као и ефектима које ризици могу произвести по пословање организације,
- Успоставити стабилне и чврсте везе са функцијама у организацији које у својој мисији обављају активности везане за управљање ризицима пословања организације,
- Идентификовати, измерити и унапредити најбољу праксу у систем управљања ризицима пословања.

